

**PROMLUVA PAPEŽE JANA PAVLA II.
K TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY
U PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ NOVÉHO SOUDNÍHO ROKU***

JAK MÁ CÍRKEV A CÍRKEVNÍ TRIBUNÁL CHRÁNIT INSTITUCI RODINY

Pane děkane a ctihodní preláti auditori,
drazí úředníci Svaté římské roty!

1. Jsem rád, že se s vámi dnes mohu setkat u příležitosti zahájení nového soudního roku tohoto tribunálu. Upřímně děkuji panu děkanovi za ušlechtilá slova, jimiž se na mě obrátil, a za moudré návrhy týkající se metod práce, které formuloval. Všechny vás zdravím s otcovským zájmem a zároveň vám vyjadřuji upřímný respekt k vaší tak náročné a přitom tolik potřebné práci, která tvoří nedílnou a kvalifikovanou součást pastoračního poslání církve.

Zvláštní pravomoc Svaté římské roty v manželských případech se velmi úzce dotýká tolik aktuálního tématu rodiny, které bylo předmětem zkoumání nedávné Synody biskupů. Proto mám v úmyslu promlouvat k vám nyní o právní ochraně rodiny v rámci soudní činnosti církevních tribunálů.

2. S hlubokým smyslem pro Evangelium zavedl II. vatikánský koncil zvyk pohlížet na člověka s úmyslem poznat jej ve všech jeho problémech a pomoci mu řešit existenciální otázky, které si klade, a to ve světle pravdy, zjevené Kristem, a za přispění milosti, kterou nám nabízejí Boží tajemství spásy.

Mezi problémy, jimiž se lidské srdce, tudíž celé lidské prostředí (ať už rodinné nebo společenské), v němž člověk žije a jedná, nejví-

ce zaobírá, nutně figuruje především problém manželské lásky, která spojuje dvě lidské, pohlavím odlišné, bytosti tím, že vytváří společenství života a lásky, jinými slovy, že je sjednocuje v manželství.

Z manželství vzniká rodina, „v níž se stýkají – jak upozorňuje koncil – různé generace a vzájemně si pomáhají získat vyspělejší moudrost a sladit lidská práva s ostatními požadavky společenského života“.¹ A právě proto je rodina „základem společnosti“. Ve skutečnosti totiž, dodává koncil, „Šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti úzce souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství.“² Musíme ovšem s tímto koncillem uznat, že „Důstojnost této instituce není všude stejně zřejmá, protože ji zatemňuje mnohoženství, nákaza rozvodovosti, takzvaná volná láska a jiné deformace. Dále se manželská láska často znesvěcuje sobectvím, rozkošnictvím a nedovolenými zásahy proti plození.“³

Nicméně navzdory závažným obtížím, které jsou někdy násilně vyvolávány hlubokými proměnami současné společnosti, i nadále manželská instituce ukazuje svoji nenahraditelnou hodnotu a rodina zůstává „školou bohatěji rozvinutého lidství“.⁴

Tváří v tvář velmi závažným zlům, která dnes téměř všude útočí na velké dobro, jímž je rodina, bylo navrženo vypracování všeo-

becně uznávané Listiny práv rodiny s cílem zajistit této instituci patřičnou ochranu, a to také v zájmu celé společnosti.

Přínos křesťanství

3. Ze své strany a v rámci svých kompetencí se církve vždy snažila rodinu chránit, mimo jiné i prostřednictvím patřičné legislativy, aniž počítáme to, že rodinu upřednostňovala a podporovala při různých pastoračních iniciativách.

Citoval jsem již nedávnou Synodu biskupů. Je však dobře známo, že od počátku svého magisterského úřadu církve, posilněná slovem Božím,⁵ učila a jednoznačně potvrzovala Ježíšovo nařízení o jednotě a nerozlučitelnosti manželství, nařízení, bez něhož by nikdy nemohla existovat pevná rodina – zdravá a pravdivá životně důležitá buňka společnosti. Proti řecko-římskému a židovskému zvyku, poněkud rozsáhle umožňujícímu rozvod, prohlašuje již svatý Pavel: „Ale těm, kteří žijí v manželství, nařizuji ne já – ale Pán: Žena ať od svého muže neodchází. Odejde-li však přece, musí zůstat neprovdaná, anebo se opět se svým mužem smířit. Právě tak se muž nesmí se svou ženou rozvést“ (1 Kor 7,10-11). Následně i církevní otcové ve svých kázáních vzhledem k rostoucímu počtu rozvodů důrazně prohlašovali, že manželství je z Boží vůle nerozlučitelné.

Z toho důvodu uvedlo křesťanství do instituce manželství nový prvek – respekt k zákonům, kterými Bůh chtěl chránit setkání muže a ženy a pevnost jejich svazku. Dále II. vatikánský koncil říká, že manželství, „důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi, se uskutečňuje manželskou smlouvou neboli neodvolatelným osobním souhlasem.

A tak lidským úkonem, jímž se manželé vzájemně sobě dávají a přijímají, vzniká i před společností stav podle Božího řádu pevný“.⁶

Od samého začátku je tato nauka vůdčím elementem pro pastorační, chování křesťanských manželů, manželskou etiku i právní vědu. Katechetická a pastorační činnost církve, jejíž oporu a hodnotu tvoří svědectví křesťanských rodin, poté zavedla určité změny sahající až do římské legislativy, která tak od Justiniána nepřipouští rozvod *sine causa* a postupně přijímá instituci křesťanského manželství. Bylo to pro společnost velké vítězství, protože tím, že církve prostřednictvím rodiny vrátila ženě a manželství důstojnost, zasadila se o záchranu toho nejlepšího z řecko-římské kultury.

Laxismus v rozsudcích o neplatnosti manželství

4. V současném společenském kontextu je církve opět konfrontována s úkolem pokračovat v počáteční snaze zasahovat do chování i praktického chodu, a to v oblasti nauky i pastorační, v legislativě i právu.

Dobro lidského jedince i rodiny, ve které jednotlivci z větší části uskutečňují svoji důstojnost, stejně jako dobro celé společnosti vyžadují, aby církve dnes více než kdy jindy v nedávné minulosti poskytla obzvláštní ochranu instituci manželství a rodiny.

Mohlo by se ukázat, že pastorační úsilí, požadované mimo jiné Synodou biskupů, je v podstatě marné, kdyby nebylo doprovázeno odpovídajícím legislativním a právním aktem. Pro útěchu všem duchovním můžeme říci, že je v plánu, aby nová kanonická kodifikace předala prostřednictvím moudrých právních norem vše, co poslední koncil vyhlásil ve prospěch manželství a rodiny. V příštích

zasedáních, týkajících se přepracování Kodexu kanonického práva, se bude bezpochyby přihlížet k hlasům, které se ozvaly na nedávné Synodě biskupů a které upozorňovaly na alarmující vzrůst manželských kauz na církevních soudech.

Je rovněž jisté, že se kněží, v odpověď na požadavky citované Synody, budou snažit více angažovat v pastorační a upřednostňovat vhodnou přípravu budoucích manželů na uzavření manželství. Pevnost manželského svazku a úspěšné zachování rodinného společenství závisí totiž z velké části na dobré přípravě snoubenců, na jejich sjednocení. Je však také pravda, že i na samotnou přípravu na manželství by mělo negativní vliv, kdyby bylo možné dosáhnout prohlášení nebo rozsudků o neplatnosti manželství příliš snadno.

Kdyby se ke zlům rozvodů přidružilo ještě to, že by se slavení manželství ubralo závažnosti a tíhy zodpovědnosti – když už i tak manželství u mnoha mladých ztratilo úctu, která mu náleží – museli bychom se obávat, že pokud se rozsudky o prohlášení neplatnosti manželství budou množit jednoduše a spěšně, mladí na ně budou pohlížet ze stejné existenciální a psychologické perspektivy. Již můj ctihodný předchůdce Pius XII. varoval, že „církevní soudce se nesmí příliš snadno vyslovit o neplatnosti manželství, ale spíše se snažit především zprávoplatnit to, co bylo uzavřeno neplatně, zejména když k tomu vybízejí okolnosti zvláštního případu“.⁷ Na vysvětlení tohoto varování uvádí o několik řádků výše: „Co se týče prohlášení o neplatnosti manželství, všichni dobře vědí, že církev je v této věci velmi zdrženlivá a že je daleka toho je upřednostňovat. Vždyť jestliže si obecně stabilita a bezpečnost lidské společnosti žádá, aby smlouvy nebyly lehkovězně pro-

hlašovány neplatnými, oč více je toto počínání pravdivé pro smlouvu o tak důležité věci, jako je manželství, jehož pevnost a stabilita jsou nezbytné pro společné dobro lidské společnosti i pro soukromé dobro manželů a dětí, a jehož důstojnost svátosti zakazuje, aby to, co je posvátné a svátostné bylo lehkomyšlně vystavováno nebezpečí znesvěcení.“⁸

Svým moudrým postupem a bdělou rozvážností se Nejvyšší tribunál apoštolské signatury obdivuhodně snaží odvrátit toto nebezpečí. Stejně hodnotná se mi jeví také soudní činnost Tribunálu římské roty. Nižší tribunály pak musí jednat ve shodě s ostražitostí prvně zmíněné a právní svatostí druhé.

Role církevních tribunálů

5. Nezbytné ochraně rodiny přispívá velkou měrou také zájem a pohotová ochota diecézních a interdiecézních soudů řídit se směrnicemi Svatého stolce, dále neměnná právní věda roty a věrné aplikování již kodifikovaných – jak substanciálních, tak procesních – norem, bez toho, že by se uchylovalo k domnělým nebo pravděpodobným inovacím nebo k interpretacím, jejichž záměr nesouhlasí s kanonickou normou a které nestojí na základech žádné spolehlivé právní vědy. Jakákoli aktualizace práva, substanciálního či procesního, je totiž dočasná a nenachází žádnou obdobu v právní vědě, v činnosti tribunálů ani v dikasteriích Svatého stolce.

Musíme být přesvědčeni, že pokojné, pozorné, uvážené, úplné a vyčerpávající prozkoumání manželských případů vyžaduje úplnou shodu s právní naukou církve, kanonickým právem i prospěšnou kanonickou právní vědou, jak byla vypracována především zásluhou Římské roty. Jak říkal již ctihodný Pavel VI., to vše se jeví jako „moudrý prostředek“,

„jako hlavní trať, jejíž osou je hledání objektivní pravdy a cílovou stanicí řádný výkon spravedlnosti“.⁹

Při tomto prozkoumání musí všichni členové církevního tribunálu – každý s úctou ke své roli i k rolím druhých – věnovat vytrvale a svědomitě obzvláštní pozornost vzniku svobodného a platného manželského souhlasu. Zároveň však musí tato pozornost jít ruku v ruce s podobně vytrvalou a svědomitou starostí o ochranu svátosti manželství. Jak zájem o problémy jedince, tak pečlivost v zachování zákonů – Božího přirozeného práva i pozitivního práva církve, které tvoří základ platného uzavření a průběhu manželství – přispívají k získání znalosti objektivní pravdy, totiž zda platně uzavřený manželský svazek existuje či nikoli. Kanonická spravedlnost, kterou, převezmeme-li krásný výraz sv. Řehoře Velikého, nazýváme jednoznačnějším termínem kněžská spravedlnost, se rodí na základě souhrnu všech procesních důkazů, vyhodnocených záměrně ve světle církevní nauky a církevního práva a opírajících se o nejspolehlivější právní vědu.

To vyžaduje dobro rodiny. Přitom však nesmíme zapomínat, že chrání-li se legitimní rodina, je to vždy v zájmu jedince. Naproti tomu jednostranný zájem o jednotlivce může být pro něj samotného ke škodě, kromě toho, že to přinese příkoří manželství a rodině, které představují dobro pro jedince i pro společnost. A právě z tohoto úhlu pohledu je třeba se dívat na ustanovení platného Kodexu týkající se manželství.

6. Poselství Synody křesťanským rodinám vyzdvihlo velké dobro, které rodina, obzvláště pak rodina křesťanská, představuje pro lidskou bytost. Rodina „pomáhá svým členům aktivně vstoupit do dějin spásy a stát se

živými znameními plánu Boží lásky ve světě“.¹⁰ Také soudní činnost, aby byla činností církevní, si musí stavět před oči tuto realitu – nejenom přirozenou, ale i nadpřirozenou – realitu manželství a rodiny (jejíž původ je v manželství). Přirozenost a milost nám zjevují, a to dokonce různými způsoby a v různých stupních, Boží plán s manželstvím a rodinou, jemuž se musí vždy věnovat pozornost a je třeba jej bránit a podle konkrétních úkolů jednotlivých církevních aktivit upřednostňovat tak, aby byl co možná nejdříve přijímán lidskou společností.

Následně církev, mimo jiné i svým právem a uskutečňováním *potestas iudicialis*, může a má chránit hodnoty manželství a rodiny, a tím podporovat člověka a vyzdvihoval jeho důstojnost.

Soudní činnost církevních soudů zabývajících se manželskou otázkou, stejně jako činnost zákonodárná, by měla pomáhat lidskému jedinci hledat objektivní pravdu, a tím ji i potvrdit, aby on sám mohl být schopen poznat, žít a uskutečňovat plán lásky, který mu Bůh předal.

A proto výzva, kterou II. vatikánský koncil adresoval všem, obzvláště pak těm, kdo „mají vliv na společnost a na společenské skupiny“,¹¹ zavazuje pracovníky církevních soudů zabývajících se manželskými případy k zodpovědnosti, aby i oni, tím že budou opravdu sloužit pravdě a řádně vykonávat spravedlnost, spolupracovali na „povznesení manželství a rodiny“.¹²

7. Obracím se tedy přímo na vás, pane děkane, a také na preláty auditory a na všechny úředníky Římské rotě s přáním, aby vaše práce byla pokojná a plodná, naplněná ve světle úvah, které jsem vám dnes sdělil.

Znovu vám s radostí opakuji, že si velmi cenným hodnotné a neúnavné činnosti tohoto tribunálu a z hloubi srdce uděluji vám všem své apoštolské požehnání, závazek Boží pomoci a znamení mé trvalé přízně.

Přeložila Lucie Hortová

Poznámky

* Překlad francouzské verze promluvy Jana Pavla II. z 24. ledna 1981. [online] http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1981/january/documents/hf_jp-ii_spe_19810124_roman-rota_fr.html

¹ GS 52.

² GS 47.

³ Tamtéž.

⁴ GS 52.

⁵ Srov Mt 19,5: „Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své ženě a ti dva budou jeden člověk.“ Mt 5,32: „Ale já vám říkám: Každý, kdo se rozvede se svou ženou – mimo případ smilstva – uvádí ji do cizoložství, a kdo se ožení s rozvedenou, dopouští se cizoložství.“

⁶ GS 48.

⁷ *Allocutio ad S. R. Rotam*, 3. 10. 1941, in: *Acta Apostolicae Sedis* 33, 1941, čl. 2.

⁸ Tamtéž.

⁹ *Allocutio ad S. R. Rotam*, 28. 1. 1978.

¹⁰ Závěrečné poselství Synody biskupů, 25. 10. 1980, čl. 8.

¹¹ GS 52.

¹² Tamtéž.